Q. D. B. V.

DISSERTATIO IVRIDICA

PLENIOREM ADSERTIONEM IVRIS AMORTIZATIONIS

SISTENS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVAM

AVCTORITATE ILLVSTR. ORDINIS ICTORVM

IN ALMA IVLIA CAROLINA

PVBLICE VENTILANDAM PROPONIT

PRAESES

FRID. AVGVST. CHRIST. VVAHL, D.

RESPONDENTE

IOANNE CAROLO MVHLRATH,

VITEMB. SAXON.

IVRIS VTRIVSQVE CANDIDAT.

AD D. VII. MAII MDCCXLVI.

HELMSTADII

TYPIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII

ACAD. TYPOGR.

(6½)

Digitized by Google

Q. D. B. V.

DISSERTATIO IVRIDICA

PLENIOREM ADSERTIONEM IVRIS AMORTIZATIONIS SISTENS.

SECTIO I.

DE BONIS ECCLESIAE ET DE EORVM IMMVNITATE.

§. I.

Sub hoſte Principe eccleſiarum ſtatus.

Eccleſiarum ſub principe, qui hoſtili animo ſacra, quibus aduerſatur, infeſtat, iisque adhaerentes perſequitur, plane diuerſam eſſe conditionem, ac ſub iſto, qui eundem religionis cultum tuetur, primitiuae eccleſiae ſtatus, etiamque noſtrae, ſi reformandi ius inſpicere

Google

velis, ſatis ſuperque indicare videtur. Tali enim ratione in numerum collegiorum illicitorum referuntur eccleſiae, ſibi ſunt relictae, a ſemetipſis pendent, effectibusque ciuilibus ſunt deſtitutae. Hinc, quod potiſſimum primitiuam eceleſiam concernit, nec comparandorum praediorum aliorumque bonorum immobilium locus erat, nec ex vltima voluntate, ſicuti et alia collegia, ſpeciali non firmata priuilegio, quid capere poterant. a)

§. II.

Bona eccleſiae in primis ſeculis fuerunt oblationes.

Age! videamus, in quonam conſtiterint tribus prioribus ſeculis bona eccleſiae. Iam a temporibus Chriſti, qui eius caſtra ſequebantur, varia, quum ſacrorum priuatorum gratia conuenirent, adferebant munuſcula, panem praecipue et vinum, tam ad inſtruendam euchariſtiam, quam in ſolatium pauperum. Paſti etiam inde fuerunt miniſtri eccleſiae egeni. Vnde originem trahunt conſuetae tunc temporis agapae, quae nihil aliud fuerunt, quam conuiuia ex oblationibus ditiorum fidelium parata, et modo ante euchariſtiae celebrationem, modo finita communione ita adornata, vt tam pauperes, quam diuitiis adfluentes veſcerentur, illi autem ἀποφόρητα auferrent. b) In Hieroſolymitana eccleſia regnabat bonorum quaedam communio, nullus erat egenus, quum

a) *L. VIII. C. de hered. inſtituend.* ILL. DOM. I. H. BOEHMER *in Iurisprud. eccleſ.* T. I. Lib. I. tit. *XXXIII.* §. 22.

b) Cor. XI. 17. 21. ILL. DOM. IO. GEORG. PERTSCH *in Hiſtoria eccleſiaſt. Sec. I. Cap. XV.* §. *I. ſeqq. Sec. II. Cap. IX.* §. *2. Sec. III. Cap. VII.* §. *1.* IOH. FABRICIVS *in annot. ad Concil. Gangrenſ. can. XI.* pag. 81.

quum ditiores etiam venderent bona, et vt inde redacta pretia inter pauperes diſtribuerentur, ea in hunc finem Apoſtolis offerrent. Sic et inter egenos bonorum abundantia aderat. c) Quod vero aliae eccleſiae hanc praxin in imitationem traxerint, non legimus.

§. III.

Et Apoſtoli inter alias coeleſtes doctrinas et dogmata ad aeternam ſalutem neceſſaria, haec monita ſtudioſe inſtillarunt: Ne quis ſe neceſſitudini fidelium ſubtraheret, ſed potius promtus eſſet ad exercendam charitatem et eleemoſynam erogandam. d) Morem geſſerunt fideles, et ſpontaneum his monitis exhibuerunt obſequium. e) Miſſa fuere ſpontanea eiusmodi dona etiam ad alias eccleſias, quo illarum ſuccurrerent indigentiae. f) Spontaneae tamen erant ab initio tales collectae, ſicuti et hodie in colligendis eleemoſynis fieri videmus. Officia enim humanitatis et amoris omnem coactionem reſpuunt, nec remediis coactiuis inculcari poſſunt. Dicuntur hinc non ineleganter *bonoraria.* g) Sed iam olim quodammodo imperatae fuerunt tales oblationes, et inter Pon-

Continuatio.

Ratio collectandi in primitiua eccleſia.

A 2

c) Act. II. 44. IV. 32. 34. ſeq.

d) Act. II. 44 ſeq. XX. 35. Eph. IV. 28. 1. Tim. VI. 17. ſeq. Hebr. XIII. 2. 1. Petr. IV. 9. Rom. XII. 13. 1. Cor. XVI. 2.

e) Act. IV. 36. 37. V. 2. ſeq. CLEMENS Romanus *Epiſt. I. ad Corinth.* 40. *et* 44. ARNOLD. in der Abbildung der erſten Chriſten Lib. III. *Cap. VIII. IX. X. XI.*

f) *Roem. XV. 23. Act. II. 30. ſeqq.* SARPI *de Benefic. art. III.*

g) 1. Tim. V. 15. IER. A COSTA *de l' origine et du Progres des Revenues eccleſiaſtiques.*

Digitized by Google

Pontificios hodienum iuberi et extorqueri ſolent, quo tamen nihil abſurdius dici ac cogitari poterit. h)

§. IV.

Continuatio. Alia mens erat primorum, qui poſt Apoſtolorum exceſſum vixerunt, eccleſiarum antiſtitum. Suadebant tales erogationes in vſum pauperum, et ſpontaneum obſequium praeſtabant fideles. Audiamus quaedam teſtimonia. IVSTINVS Martyr. i.) teſtis omni exceptione maior, perhibet: In publicis Chriſtianorum congreſſibus, finita communione, pro ſua quemque facultate ac arbitrio pecuniam contuliſſe, hanc deinde antiſtites, prout neceſſarium fuerit, inter pauperes, viduas vere tales, parentibus orbatos, morbo laborantes, nullo caeteroquin perſonarum reſpectu habito, diſtribuiſſe. Conſpirat cum IVSTINO etiam TERTVLLIANVS k.) dicens: Arcae genus apud Chriſtianos occurrere, modicamque unumquemque ſtipem menſtrua die, vel quum vellet, et ſi modo vellet, et ſi modo poſſet, adponere; neminem enim compelli, ſed ſponte conferre. Ita adpoſita quaſi pietatis depoſita eſſe, nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſari, ſed egenis alendis humandisque, et pueris ac puellis re et parentibus deſtitutis, domeſticis ſenibus, naufragis, condemnatis ad metalla, deportatis in inſulam, cuſtodiis mancipatis. Dixit etiam: l.) Quod oblationes facerent pro defunctis, pro natalitiis annua die;

h) ILL. DOM. IOH. GEORG. PERTSCH. *in element. Iuris Canon. Part. I. §. 102.*

i) IVSTINVS Martyr *in Apol. II.*

k) *In Apologet. Cap. XXXIX.*

l) In libro *de corona Cap. III.*

Digitized by Google

die; ſed et has ſpontaneas fuiſſe e priori loco conſtat. Varia quoque apud CYPRIANVM occurrunt teſtimonia, quae cum TERTVLLIANO conſpirant, vnde et diſcimus, quod nonnullis aliis nominibus inſignita fuerint haec fidelium munuſcula. Voces: *ſtipes, oblationes, lucra, ſportulae, menſtruae diſtributiones*, plerumque ſynonimice a CYPRIANO adhibentur, qui etiam docet, quod miniſtri eccleſiae, inde vitae neceſſaria acceperint. m.) Etiam pro mortuis, qui in communione eccleſiae deceſſerant, oblationes factas fuiſſe e CYPRIANO n) diſcimus. Haec munuſcula in variis rebus conſiſtentia, in parata quoque pecunia in arcam ſeu carbonam coniecta, bona fuerunt eccleſiaſtica. o)

§. V.

Seculo tertio tamen iam imperatae fuerunt.

Imperatae vero, vti antea iam innuimus, quodammodo Seculo III. oblationes ſaltim ab illis, quibus bonorum fuit adfluentia. Sic CYPRIANVS p.) increpat mulierem diuitem, quod in congregatione nulla obtuliſſet munuſcula. Poſtea docuerunt, deleri oblationibus peccata, adeoque vt totum, quod quis haberet, offerret, variis verborum lenociniis voluerunt perſuadere. Offerrent vel morientes ad liberandam de peremnibus poenis animam, et quum

 aliud

m) Vid. *Epiſtol.* XXXIV. XXXIX. et XLV. Edit. Bremenſ.

n) Vid. CYPRIANI *Epiſt.* I. XV. XVI. et XXXIV.

o) TERTVLLIANVS *in Apologet. Cap. XXXIX.* CYPRIANVS Epiſt. V. *Conſtit. Apoſtol.* Lib. VIII. *Cap. XXVII.* Add GABR. ALBASPINAEVS Epiſcopus Aurelianenſis *de vet. eccleſ. rit. Lib. I. obſ. V.*

p) CYPRIANVS de *Oper.* et *Eleemoſ.*

Origenis ſententia de primitiarum praeſtatione.

aliud non poſſent, ſaltim ſubſtantiam. q) Qui eruditionis palmam omnibus fere doctoribus dubiam reddidit ORIGENES in ea fuit ſententia: Occurrere inter Chriſtianos idem in ſpecie ſacerdotium, quale in veteri foedere adfuiſſet. Suaſor itaque fuit, vt fideles primitias offerrent, immo ita de tali praeſtatione loquitur, ac ſi iam fuiſſet vſitata. r) Loquuntur etiam ſic dicti *canones apoſtolici* de primitiis. s) Decimas neceſſario praeſtandas docuit ORIGENES. t) Quae de decimarum ſolutione in veteri foedere ſancita fuerunt, ita in ſuos vſus conuertit CYPRIANVS, vt ad ſui temporis clerum quodammodo accommodaret, innuens: viuere illum de ſportulis, tamquam de decimis. v) Sed aperte etiam confitetur: Fideles clericis decimas haud praeſtitiſſe. w) Nullam tamen ad illas exſoluendas adeſſe obligationem cordati Pontificii doctores adnoſcunt, e quibus vel PAVLVM SARPIVM x) et HIERONYMVM A COSTA y) nominaſſe ſatis erit.

An decimarum praeſtatio fuerit neceſſaria?

§. VI.

In variis itaque oblationibus conſiſtebant primitiuae eccleſiae reditus, et tales obuentiones non fixae,

q) CYPRIANVS loc. cit. et SALVIANVS Lib. I. Cap. XXIX. ſq.

r) ORIGENES *aduerſ. Celſ. Lib. VIII.*

s) *Can. Apoſtol. II.* al. *III.* et *IV.*

t) ORIGENES *in Numer. XVIII. Homil. XI.* et in IOS. *Homil. XVII.* conf. SAM. BASNAGIVS *Annal. polit. eccleſ. Tom. II. Diſſ. V. de decimis §. 9.*

v) CYPRIANVS *Epiſt. I.*

w) Idem de *Vnit. eccleſ.*

x) Vid. incomparabilis huius Theologi Veneti tract. *de beneficiis. §. 21.*

y) IEROME A COSTA *de L'origine et du Progres des Revenues eccleſiaſtiques.* p. m. 7.

Digitized by Google

xae, ſed temporariae et pro numero Chriſtianorum nunc maiores, nunc minores fuerunt. z) Paucis natura eſt contenta; ſic etiam miniſtri eccleſiae de his reditibus tantum ſaltim, quantum ad vitam neceſſarium, acceperunt. aa) Hinc et plurimi fidelium gloriae ſibi ducebant, in maxima rerum penuria, tranquille tamen vitam tranſigere. Optime OCTAVIVS Caecilio apud MINVTIVM FELICEM paupertatem Chriſtianis exprobranti, reſpondit: *Quod plerique pauperes dicimur non eſt infamia noſtra, ſed gloria;* et porro: *malumus nos bonos eſſe, quam prodigos.*

§. VII.

Eccleſiae habuerunt ampliſſimos reditus.

Minime interim negari poteſt, abundaſſe quasdam eccleſias diuitiis. Larga enim manu offerrebant fideles. Cuius rei declarandae cauſſa plurima ex antiquitatum monimentis poſſem proferre exempla. Iuuabit interim quaedam producere. Refertur de *Marcione* haeretico, quod quinque millia nummorum aureorum in communem maſſam contulerit. bb) Sed premunt hanc narrationem quaedam dubia. cc) Si LVCIANO fides habenda foret, multi vel ea de cauſſa ad Chriſtianorum ſacra tranſierunt, vt e theſauris eccleſiarum et e diſtributionibus illorum diteſcerent. dd) Si, quae de Laurentii martyrio conſignauit PRVDENTIVS, vera ſunt, tantas diuitias poſſedit eccle-

z) B. CASP. ZIEGLER *de dote eccleſiae. Cap. III. § VI.*

aa) ORIGENES *in Matth. Tract. XXV.* et *XXXI.*

bb) EPIPHANIVS *Hereſ. XLII.*

cc) vid. TILLEMONT *Memoir pour ſervir a l' Hiſt. de l' Egl. Tom. II. Part. 2.*

dd) LVCIANVS *in Peregrino.*

eccleſia Romana, ut ipſi perſequutores illis inhiauerint. ee) Sunt vero, quibus huius Poetae relatio quodammodo ſuſpecta videtur. ff) Quidquid vero deſuper ſtatuere velimus, eſt tamen tam certum, quam quod certiſſimum, quod in vrbibus maioribus vel ex oblationibus variis, ampliſſimi reditus fuerint percepti.

§. VIII.

Adquiſitos reditus adminiſtrarunt epiſcopi.

Adminiſtrauit illos Epiſcopus, et clericis inde ſtipendia ſoluit. gg) Omnia bona ex oblationibus quaeſita, ſub diſpoſitione quidem fuerunt Epiſcoporum, neutiquam vero in eorum proprietate. Sic nec conſanguineis ſuis illa elargiri potuerunt, niſi quatenus indigentiae illorum eſſet ſuccurrendum. hh) Ipſis vero Epiſcopis integrum erat tantum inde decerpere, quantum ad ſuſtentationem neceſſarium fuit. ii) Reliquis eccleſiae miniſtris exinde pariter tunc demum ſuccurrebant, ſi aliunde non haberent, unde ſe exhibere poſſent. kk) Regnauit enim doctrina: Bona eccleſiae eſſe patrimonium pauperum. ll) Proinde in adſumtione clericorum, praeter vitae ac morum integritatem etiam diuitias perſonarum reſpexerunt, vt de propriis viuerent, nec eccleſiae aerario

ee) PRVDENTIVS *Periſtephan. Hym. II.* add. SARPI *de beneficiis §. III.* BVSIVS *de bonorum eccleſiaſticorum natura.*

ff) ANONYMI *Hiſt. des Papes Tom. I. p. 71.*

gg) CYPRIANVS *Epiſt. XLI.*

hh) *Canon. Apoſtol. XXXI.* al. *XXXIX.*

ii) *Canon. Apoſtol. XXXIV.* al. *XLI.*

kk) ORIGENES *Tract. in Matth. XXV.* et *XXXI.*

ll) vid. CYPRIANVS *Epiſt. II. V. VII. XII. XIV.* et *de Lapſ.*

rio oneri eſſent. mm) Quaedam oblationes in ipſa congregatione factae; aliae ad domus Epiſcoporum et Presbyterorum transmiſſae, et inter clericos et pauperes iuxta diſpoſitionem Epiſcoporum diſtributae. nn) Dicebantur haec munera *κανισκία*, ſeu ſportulae. oo) Participantes de his ſportulis dicti fuerunt fratres ſportulantes. pp) Errat enim CLAVDIVS, qui per tales fratres offerrentes dona, intelligit. qq) Errat SALIG, qui verba de cuſtodientibus munuſcula interpretatus eſt. rr) Praeter harum ſportularum diſpenſationem obtinuit menſura, ſeu menſtrua diſtributio, et quidem aequalis. ss) Diſtinctas enim ſportularum praeſtationes fuiſſe a diſtributionibus menſtruis, ſatis perſpicue oſtendit CHRIST. LVPVS. tt)

Fratres ſportulantes quinam?

§. IX.

Durarunt oblationes etiam ſub Imperatoribus chriſtianae religioni addictis. vv) Saepe vero Epiſcopi illas in proprios vſus conuertebant: Ἐπὶ προσφορῶν ὀνόματι τὴν δωροληψίαν ἐπιτεχνώμενοι, *ſordidam munerum captationem oblationum nomine callide obuelantes*, vt ait

Male in adminiſtratione bonorum eccleſiae ſe geſſerunt epiſcopi.

mm) CYPRIANVS *Epiſt. XLI.*

nn) *Can. Apoſtol. II.* al. *III.* et *IV.* vel *III. IV.* et *V.* et *Can. XXXIV.* al. *XLI.*

oo) BALSAMON in not. ad *Can. Apoſtol. I.* BEVEREGIVS in not. ad *Can. Apoſtol IV.*

pp) CYPRIANVS *Epiſt. I.*

qq) GOTHOFR. CHRISTOPH. CLAVDIVS *in Hiſt. Fratr. ſportulant. pag. 97. ſeq.*

rr) SALIG *de Diptych. Cap. III. § 9. Not. c.*

ss) CYPRIANVS *Epiſt. XXXIV.* et *XXXIX.*

tt) LVPVS *in ſchol. ad Can. X. Concil. Tholoſan. Oper. Tom. V. pag. 44. ſeq.*

vv) ILL. PERTSCHII *Hiſtoria eccleſ. Sec. IV. Cap. VII. §. 17.* et 40. *Cap. IX. §. 2. Cap. XI. §. 1. ſeq.*

it APOLLONIVS de *Montano* haeretico. ww) Suaſores ideo quidam exſtiterunt fidelibus, vt ipſi eleemoſynas pauperibus erogarent, nec Epiſcopis vlterius offerrent. xx) Ethnicus quidem, ſed grauis ſcriptor AMMIANVS MARCELLINVS poſtquam, quae inter Damaſum et Vrſinum ſuper Epiſcopatu Romano ortae fuerint, concertationes cum caedibus coniunctas enarrauit, pergit: "Neque ego abnuo, oſtentationem rerum „conſiderans vrbanarum huius rei cupidos ob impe„trandum, quod adpetunt, omni contentione late„rum iurgari debere: quum id adepti, futuri ſint ita „ſecuri, vt ditentur oblationibus matronarum, pro„cedantque vehiculis inſidentes circumſpecte veſtiti, „epulas curantes profuſas, adeo vt eorum conuiuia „regales ſuperent menſas. Qui eſſe poterant beati „reuera, ſi magnitudine vrbis deſpecta, quam vitiis „opponunt, ad imitationem antiſtitum quorundam „prouincialium viuerent, quos tenuitas edendi po„tandique parciſſime, vilitas etiam indumentorum „et ſupercilia humum ſpectantia perpetuo numini „veriſque eius cultoribus, vt puros commendant et „verecundos„ yy) Egregia ſunt, quae ad hunc locum obſeruarunt LINDENBROGIVS et VALESIVS, adeoque quaedam hic addere licebit. Graphice delineauit HIERONYMVS mores inſanos quorundam Epiſcoporum. „Quidam, inquit, in hoc omne ſtu„dium vitamque poſuerunt, vt matronarum no„mi-

Teſtimonium Ammiani Marcellini

Teſtimonium Hieronymi.

ww) EVSEBIVS *Hiſtor. eccleſ. Lib. V. Cap.* XVIII.

xx) CHRYSOSTOMVS *Homil. XXI.* in *Epiſt. ad Corinth.* add. GREGORIVS NAZIANZENVS Orat. XXXII.

yy) AMMIANVS MARCELLINVS *Hiſt. Lib. XXVII. Cap. III.*

Digitized by Google

„mina, domos, moreſque cognoſcant, ex quibus v-
„num, qui huius artis eſt princeps, breuiter ſtrictim-
„que deſcribam, quo facilius, magiſtro cognito, di-
„ſcipulos recognoſcas. Cum ſole feſtinus exſurgit,
„ſalutandi ei ordo diſponitur, viarum compendia
„requiruntur et paene vsque ad cubicula dormienti-
„um ſenex importunus ingreditur, ſi puluillum vide-
„rit, ſi mantile elegans, ſi quid domeſtici ſuppelle-
„ctilis laudat, miratur, attrectat, et ſe his indigere
„conquerens, non tam impetrat, quam extorquet:
„quia ſingulae metuunt veredarium vrbis offendere.„
zz) Huic vitio quodammodo obuiam iuerunt Imperatores VALENTINIANVS, VALENS et GRATIANVS. a) De luxu Romanorum et aliorum Epiſcoporum in maioribus ciuitatibus etiam GREGORIVS NAZIANZENVS conqueſtus eſt. b) Laudauit vero Epiſcoporum prouincialium tenuem victum, vilem cultum, demiſſos oculos. c)

§. X.

Sunt, qui putant, quod iam circa incunabula chriſtianismi eccleſiae bona immobilia poſſederint. d) Sed quam inepta ſint horum argumenta, iam ab aliis obſeruatum fuit. e) Prohibuerunt leges incer- *Non habuerunt eccleſiae bona immobilia.*

B 2 tis

zz) HIERONYMVS ad *Euſtoch. Epiſt. XXII.*

a) Vid. *L. XX. Cod. Theod. de Epiſc. Eccleſ. et Cleric.*

b) Vid. *Orat. XXXII.* et *Orat. funebr. de laud. Baſil.*

c) in ſuis carminibus. Add. SVLPITIVS SEVERVS in *Vit. Martin. Cap. XXVI.* et *Dial. II. Cap. I. et IV.*

d) Vid. HENR. DODVVELL *Diſſ. Cyprian I. de Voce Cleri.*

e) Vid. ILL. PERTSCHII *Hiſtor. eccleſ. Sec. I.* Cap. XVII. §. 7. ſeq.

by Google

tis perſonis, quorſum omnia collegia et corpora, immo etiam Dii gentilium pertinuerunt, aliquid teſtamentis relinquere. f) Illicita collegia, ad quae etiam chriſtianorum congregationes relatae fuerunt, (§. I.) nulla potuerunt poſſidere immobilia. g) Idoneorum itidem teſtimoniorum fide deſtituuntur, quae a quibusdam adducuntur, h) quod ſcilicet ſeculo tertio eccleſiae paſſim bonis immobilibus ditatae fuerint. Nec e loco quodam e decreto Gratiani probatio talis peti poterit, i) quod iam obſeruauit BLONDELLVS, k) oſtendens; iſtam epiſtolam circa tempora Othgarii Archipraeſulis Moguntini eſſe conſcriptam. l)

§. XI.

Qualia tamen ſec. IV. ſub

Ceſſante demum perſequutionem aeſtu, ſub quo per tria priora ſecula anxie laborauit, poſtea vero

f) VLPIANVS *in Fragm.* Tit. XXII. § 4. et 6.

g) Vid. Tit. ff. *de Colleg. et Corp.*

h) Vid. Anonymi *Hiſt. des Papes* Tom. I. pag. 51. SARPIVS *de Beneficiis* §. IV. in fin.

i) Vid. C. XVII. q. 4. c. 13.

k) in *Pſeudo Iſidoro.*

l) Ne quidem templa habuerunt chriſtiani, quousque ſub cruce et perſequutionum iugo ingemiſcerent, quidquid in contrarium dicant Cardinalis BELLARMINVS, CORNELIVS A LAPIDE, IO. MEDE, IOSEPH BINGHAMVS aliique. Omnia enim loca, quae ex patrum ſcriptis adducuntur ILL. IVST. HENNING BOEHMER *in Diſſ. ad Tertullianum et Plinium II.* Diſſ. 2. et ZIEGLER *de Dote Eccleſiae c. II.* rite examinarunt. Qui pleniorem diſcuſſionem deſiderant, adeant ILL. IO. GEORG PERTSCH. *Hiſtor. eccleſiaſt. Sec. I. cap. IX. Sec. II. cap. IV. Sec. III. cap. IV. §. 1. ſeq.* vbi rem omnem iam ſatis peroratam deprehendent. Riſu proinde excipiendi Hiſpani, perhibentes, ſe poſſidere templa cathedralia iam ſub Apoſtolorum temporibus exaedificata; et in hoc themate deridendo iam occupatus fuit P. SIMON in tr. *de la comparaiſon des ceremonies des Iuifs et de la diſcipline de l' Egliſe. conf.* GVNDLING. *in Gundling. P. II. Diſſ. 2. §. 2.*

ro meliora fata experta eſt eccleſia, quum nempe ſacris chriſtianorum fauere inciperet CONSTANTINVS M., bona immobilia ſecure adquiſiuit. Percurramus tamquam per indicem tam huius Principis, quam ſucceſſorum in Imperio erga eccleſias liberalitates. Dedit quippe CONSTANTINVS Carthaginenſi eccleſiae magnam pecuniae ſummam eum in finem, vt inter clericos per Africam, Numidiam et vtramque Mauritaniam diſtribueretur. m) Iuſſit praeterea, clericis et nonnis, ſeu virginibus ſanctimonialibus, per totum imperium quotannis certam pecuniae ſummam elargiri. Abrogauit quidem id ipſum IVLIANVS, ſed renouauit pro parte priſtinum inſtitutum IOVIANVS. n) Porro CONSTANTINVS mandata dedit, erogarent Praeſides prouinciarum ad exſtructiones templorum neceſſaria. o) CONSTANS ad Africanas eccleſias extraordinaria miſit munera. p) Immo iam ante CONSTANTINI tempora, vbi indulgentes Principes fuerunt, paſſim vel per emtiones, vel per donationes, domos, hortos, agros, prata, cenſus, eccleſiae adquiſiuerunt. Mota perſequutione ſaepe inter caduca fuere relata talia bona, reddita vero pace, ſecuritate et tranquillitate, plerumque reſtituta. q) Sub Principum chriſtianorum imperio

Conſtantino libere adquiſiuerunt.

m) EVSEBIVS *Hiſtor. eccleſ. Lib. X. Cap. VI.*

n) THEODORETVS *Hiſt. eccleſ. Lib. I. Cap. XI.* et *Lib. IV. Cap. IV.* SOZOMENVS *Hiſt. eccleſ. Lib. V. Cap. V.* et *Lib. VI. Cap. III.*

o) THEODORETVS *cit. l. Lib. I. Cap. XV.*

p) OPTATVS *de Schiſm. Donatiſt. Lib. III. Cap. III.*

q) EVSEBIVS *Hiſtor. eccleſ. Lib IX. Cap. X. Lib. X. Cap III.* et *Vit. Conſtant. Lib. II. Cap. XXXVII. XXXIX. XL. et XLI.* LACTANTIVS *de Mort. perſequut. Cap. XLVIII.* ibique CVPERVS *in Not.*

Digitized by Google

ingentes acceſſiones fecerunt eccleſiae. Plurimorum Epiſcoporum cura eo directa fuit, vt reditus eccleſiaſticos augerent; ſed fuerunt, qui agnoſcerent, tali ratione ipſum chriſtianiſmum degenerem fieri. r) Sub CONSTANTINO indultum, vt ex hereditatibus lucra capere poſſent eccleſiae. s) Voluit CONSTANTINVS, vt illae martyribus et confeſſoribus, ſine legitimis heredibus decedentibus, ſuccederent. t) Reditus templis olim gentilium deſtinati, paſſim eccleſiis addicebantur. v) Clerici et monachi ſaepius eo annitebantur, vt viduarum, orphanorum, diaconiſſarum aliarumque perſonarum hereditates caperent. Obuiam quidem quodammodo iuerunt leges his conatibus, ſimul tamen permiſerunt, vltimis voluntatibus eccleſiis bona immobilia relinquere. x) Tanta vero quorundam Epiſcoporum fuit modeſtia, vt tunc, quum cernerent, iniuriam ſic illatam eſſe legitimis heredibus, hos ipſos cum inopia conflictare, hereditates repudiarint. y) Ex eiusmodi vero bonis et reditibus clericis vitae neceſſaria erogata

r) HIERONYMVS *in Vit. Malchi* CHRYSOSTOMVS *Homil. LXXXVI. in Matth.*

s) L. IV. *C. Theod. de Epiſcop. Eccleſ. et Clericis. L. II. C. Iuſtin. de ſacroſ. Eccl.* PAGIVS *crit. Baron.* ann. CCCXXI. Nr. IV. et V.

t) EVSEBIVS *Vit. Conſtant. Lib. II. Cap. XXXVI. L. IV. C. Theod. de Epiſc. et Cler.* ibique IAC. GOTHOFREDVS *in Comment.*

v) *L. XIX. et XX. C. Theod. de Pagan.* SOZOMENVS *Hiſt. eccleſ. Lib. V. C VII.* SOCRATES *Hiſt. eccleſ. Lib. V. Cap XVI.*

x) Vid. *L. XX XXVII. XXVIII. C. Theod. de Epiſc. et Cler.* ibique IAC. GOTHOFREDVS *in Comment.* HIERONYMVS *Epiſt. II. ad Nepot.* AMBROSIVS *Epiſtol. XII. al. XXXI.*

y) POSSIDIVS *Vit. Aug. C. XXIV.*

gata fuerunt. z) Plurimi abhinc clericatum ambierunt. aa) Quidam, vt reciperentur, in compenſationem omnes ſuas facultates eccleſiae tradiderunt. Quidam quoque Epiſcopi in cooptandis clericis non tam ad merita et morum integritatem, quam ad diuitias perſonarum, oculos intenderunt. bb) Praeſtatio etiam primitiarum paſſim inualuit. cc) Conſtat praeterea e variis teſtimoniis, decimas a quibusdam perſonis ſpontanee ſolutas fuiſſe. dd) Nulla tamen lex occurrit, quae omnibus decimarum praeſtationem iniunxerit. ee)

§. XII.

Clerici omni ſtudio adquirendis diuitiis inhiarunt.

Magis magisque exculta fuit doctrina: operari tales donationes et collatas in eccleſias liberalitates, remiſſionem peccatorum: vergere haec beneficia in ſalutem animae. Infinitis teſtimoniis probari haec poſſent, niſi iam ſatis cognita eſſent. Illi ſaltim haec

z) POSSIDIVS *cit. l. Cap. XXIII.*

aa) *L. I. et II. C. Theod. de Epiſc. et Cler.*

bb) CHRYSOSTOMVS *de Sacerd. Lib. II. Cap. VII.*

cc) Concil. Gangrenſe. *Can. VII. et VIII.* et *Epiſt. Concil. Gangrenſ* apud COLETVM *Concil. Tom. II Col. 426.* Concil. Carthagin. III. *Can XXIV.* Cod. can. Eccleſ. Afric. *can. XXXVII.* al. *XL* Concil. African. *Can. IV.* GREGOR. NAZIANZ. *Epiſt LXXX* Conſtit. Apoſtol. *Lib.* II. *Cap.* XXII. XXVII. XXIX. et XXXV. *Lib.* VIII. *Cap.* XXX. et XL. HIERONYMVS *Comm in Malach.* III.

dd) AVGVSTINVS *Serm.* XLVIII. et *in Pſalm.* CXLVI. HILARIVS *in Pſalm.* CXVIII. et *in Matth.* XXIV. HIERONYMVS *l. c.* GREGORIVS NAZIANZENVS *Orat. V.* CHRYSOSTOMVS *Homil. IV. ad Epheſ.* Conſtit. Apoſtol. *Lib.* IV. *Cap.* XXV. XXVII. XXIX et XXXV. et *Lib.* VIII. *Cap.* XXX.

ee) ILL. IO. GEORG PERTSCH. *Hiſtor. eccleſ. Sec.* IV. *Cap.* XI. §. II. *ſeq.* Cuius obſeruationes doctiſſimas noſtras fecimus.

Digitized by Google

haec ignorant, qui nulla plane ſuper eiusmodi donationibus confecta inſtrumenta viderunt. Inde euenit, vt qui deuotione, vt aiunt, alios antecedere cuperent, egregias poſſeſſiones clero et eccleſiis conferrent, proprios liberos, parentes, ceterosque conſanguineos ſucceſſione legitima ſpoliarent. Iam ſua aetate PRVDENTIVS ita de tali infucata pietate cecinit: ff)

Tum cura ſumma eſt fratribus,
(Vt ſermo teſtatur loquax;)
Offerre fundis venditis
Seſtertiorum millia,
Addicta auorum praedia
Foedis ſub auctionibus.
Succeſſor exheres gemit
Sanctis egens parentibus;
Haec occultantur abditis
Eccleſiarum angulis,
Et ſumma pietas creditur
Nudare dulces liberos.

Tanta enim fuit quorundam clericorum habendi cupido, vt munera et dona quaſi extorquerent. Audiamus inſtar omnium compilatorem conſtitutionum apoſtolicarum, qui haec propoſuit dogmata: Eſſe ſacerdotes Principes et Reges, immo his excellentiores. Soluenda proinde clero eſſe tributa. Sicuti anima corpore praeſtantior, ita et ſuperare ſacerdotium regiam dignitatem. Deberi proinde clericis primitias, decimas, munera

ff) PRVDENTIVS *Periſtephan. Hymn. II. Verſ. 73. ſeq.*

Digitized by Google

ra. gg) Verum enim vero non incongrue dixit „SPANHEMIVS: Quo facta eſt aetate adultior eccle-„ſia, quo aut locis diffuſior reddita, aut otio ſegni-„or, aut dignitatibus fulgentior, aut affuſis opibus „abundantior, hoc magis contraxit vitium ſeculi.„ Et paucis interiectis: Quanto nempe aut diuitiis „maior, aut multitudine ditior, tanto euaſit virtutibus „minor, et egentior deuotione.„ hh) Auro non ſtruitur eccleſia, ſed deſtruitur; dicit SVLPITIVS SEVERVS, et HIERONYMVS: Poſtquam eccleſia ad chriſtianos venit, potentia quidem et diuitiis maior, ſed virtutibus minor facta eſt. ii)

§. XIII.

Interim munificentiam erga clerum et eccleſias exercitam etiam alii poſtea principes imitati ſunt. Audiamus vel AVITVM, qui ad GVNDOBALDVM Regem ſcripſit: "Quidquid habet eccleſiola mea, „immo omnes eccleſiae noſtrae, veſtrum eſt de ſub-„ſtantia, quam vel ſeruaſtis hactenus, vel donaſtis.„ Plura alia exempla coaceruauit CHOPPINVS. kk) Romana prae aliis adquaeſtus ingentes fecit, in primis e ſpoliis imperii Romani. Fucum enim faciunt, qui huius eccleſiae potentatum e donatione CONSTANTINI arceſſunt. ll) Interim tamen tam certum

Romana eccleſia prae aliis adquaeſtus ingentes fecit.

C

gg) Conſtit. Apoſtol. *Lib.* II. *Cap.* XIV.

hh) FRID. SPANHEMIVS *in Orat. de Chriſtianiſmo degenere.*

ii) Vid. IAC. GOTHOFREDVS *in Comment. ad L* IV. *C. Theod. de Epiſcop. et Cler.*

kk) RENAT. CHOPPINVS *de Sacra Politia Lib.* III. *Tit. I. n.* 4. *ſeq.*

ll) Vid. ILL. PERTSCHII *Hiſtor. eccleſiaſt. Sec.* IV. *Cap.* XI. §. IX. *ſeq.*

Digitized by Google

tum eſt, quam quod certiſſimum, quod a tempore huius Principis immenſas diuitias adquiſiuerit. Ad hoc tamen, quod nunc tenet, faſtigium, demum ſub GREGORIIS II. et III. adſcendit. Hi enim ſub colore, quod cauſam fidei contra Imperatores iconoclaſticos tuerentur, ſenſim imperio illorum ſe ſubtraxerunt. GREGORII III. ſtudia eo directa fuerunt, vt modo Graecorum modo Longobardorum in Italia poteſtatem frangeret. Arduum hoc opus ZACHARIAS, STEPHANVS II. PAVLVS I. STEPHANVS III. HADRIANVS I. ope Francorum perfecerunt. mm)

§. XIV.

De immunitate a muneribus clericis indulta

Principum vero liberalitas non ſolum in collatione bonorum, ſed et in immunitatum variarum conceſſione ſe exſerebat. Quas perſonis clericorum indulſerint immunitates, quarumque in variis Cod. *Theod.* legibus nn) mentio fit, ſicco praetereundas cenſeo pede. Pluribus enim verbis iſtas enumerare operoſa & faſtidio plena res ideo foret, quod ad ſcopum noſtrum parum aut nihil commodi poſſit adferre. Paucis monemus, vel ideo talia indulta fuiſſe a Principibus, ne clerici ab obſequiis diuinis auocarentur. Egregium proinde eſt monitum illis datum ab ESPENIO: "Hic, inquit, notent clerici non „alia de cauſſa a muneribus publicis ſibi immunita„tem conceſſam, niſi vt diuinis officiis ſine impedimen-

mm) Vid. DE VERTOT. *de l'origine de la grandeur de la cour de Rome. pag. 10. ſeq.*

nn) Vid. *L.* I. II. VII. X. XI. *ſeq.* C. *Theodoſ. de Epiſ. et Cler.*

mento vacare queant; quo monentur iuxta voca-„ tionem ſuam ſedulo iis incumbere. „ oo) Certe clericos negotia ſecularia non decere, omnis agnouit antiquitas. Cui vero volupe eſt de his perſonis conceſſis immunitatibus pleniorem cognitionem adquirere, adeat IAC. GOTHOFREDVM. pp)

§. XV.

Ad immunitatem proinde ab oneribus, quae bona concernunt, progredior. Sunt autem iſta vel *extraordinaria* vel *ordinaria*. Ab illis praeſtandis quidem immunes in regula fuerunt eccleſiae, qq) ſed in caſu neceſſitatis, quae nullam patitur legem, exactionibus ſe ſubtrahere nequibant. Id quod per plura ſecula obtinuit; licet quandoque in conciliis ſe ipſos a cunctis praeſtationibus immunes dicere voluerint. Ex quo deinceps eo Hierarchiae res perductae fuerunt, vt Romani Epiſcopi leges vniuerſales conderent, ſanciuerunt, vt ne quidem in neceſſitatis caſu in cenſum vocarentur bona eccleſiaſtica, niſi ex illorum indulgentia. rr) Sed huic Pontificis diſpoſitioni non vbique mos geritur. De immunitate ab oneribus.

oo) VAN ESPEN *Oper. Tom.* I. *P.* II. *Tit.* XXXIII.

pp) Vid. GOTHOFREDVS *in comm. ad cit. LL. C. Theod. de Epiſc. et Cler.*

qq) Vid. L. I. et II. C. *Iuſtin. de Epiſcop.*

rr) *Cap.* 7. X. *de immunitate eccleſ.* Lectu digna ſunt, quae de iure Canonico habet CONRINGIVS *de Origine Iur. Germ. Cap.* XXVI. in fin. *Magnam mutationem attulit ius Canonicum, quippe quod multum receſſit ab antiquis eccleſiaſticis legibus vsque ad ſeculum tertium decimum vſitatis, ac pontificis dominatum, clerique dignitatem in immenſum*

§. XVI.

Continuatio.

Onerum autem, quae praedia premunt, ordinariorum plane diuerſa olim fuit ratio. Prout enim illa vel immunia, vel tributis obnoxia fuerunt, ita et libera, vel oneribus obnoxia, ad eccleſias tranſierunt. Nam id vix eccleſia efficere poteſt, teſte ZIEGLERO, ss) vt onus rei impoſitum ideo ceſſet, quia eccleſia praedium tenet, reliquisque poſſeſſoribus nouum adcreſcat onus. Potiſſimum, quod attinet neruos iſtos Reipublicae, ſiue vectigalia praediis adnexa, tacito etiam pacto ad fundum adquirentem transeunt. tt) CONSTANTINVS quidem, quo animos Epiſcoporum ſibi conciliaret, plenam libertatem eccleſiis indulſit, vti ex L. I. C. *Theod.* de *Annona et Tributis* patet, cuius verba huc pertinentia haec ſunt:

> *Praeter priuatas res noſtras et eccleſias catholicas -- nemo ex noſtra iuſſione praecipuis emolumentis familialiter iuuetur ſubſtantiae.* etc.

Sed temporariae erant hae immunitates. Quae enim ex mera liberalitate et munificentia CONSTANTINI promanarunt, ſucceſſores minime obligabant. Fa-

extulit, nouum et longum iudiciorum ordinem, comperendinationum et procraſtinationum vberem campum, pro ſimplice maiorum iuridici proceſſus formula obtruſit, multitudine, varietate, et obſcuritate legum et clero et aliis crucem quaſi fixit, ſuperſtitioſos hominum animos, in rempublicam armauit, clerum ac populum perpetuo colliſit, denique litibus Germaniam impleuit et emunxit argento. Certe plus longe mali ab illo iure eſt enatum, quam boni.

ss) ZIEGLER *de Dote EccleſiaeCap.* XII.

tt) Conf. L. I. ff. *de Quaeſtion.* RHETIVS *de cenſu fundo cohaerente.*

Factum hinc, vt ſequentibus temporibus bona eccleſiae omnino tributis fuerint obnoxia. Quid? quod cenſus regulariter omnibus Principibus a cunctis debet praeſtari. Chriſtus et Apoſtoli ab hoc onere ſe liberos non putarunt. Et AMBROSIVS fatetur: vv)

Si tributum petit Imperator, non negamus, agri eccleſiae ſoluunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum.

et in alio loco. ww)

Si enim cenſum Dei filius ſoluit, quis tu tantus es, qui non putes eſſe ſoluendum.

Ex quibus ad oculum patet AMBROSIVM docuiſſe iuxta exemplum Chriſti et Apoſtolorum de poſſeſſionibus et praediis ab eccleſiis poſſeſſis tributa eſſe ſoluenda. xx) Deſcendunt enim tales exemtiones ex iure humano, non ex iure diuino. Ipſum Gratiani decretum ſiſtit textum, qui vindicem agit iurium ſummae poteſtati ciuili competentium. yy)

§. XVII.

Imperator CONSTANTIVS, vt bona eccleſiae ordinariis oneribus obnoxia eſſent, lata lege iuſſit. Actum erat in Synodo Ariminenſi, Ann. CCCLIX. congregata, de priuilegiis eccleſiarum et clericorum; ita Continuatio.

vv) Contra Auxentium in orat. *de trad. Baſil.* relatus in C. II. q. 1. c. 27.

ww) In *comment. in Lucam Lib. IV. C. V.*

xx) Vid. C. 23. q. 8. c. 21. et 22. Add. FR. FLORENTIS *Operum T.* II *pag 46.*

yy) Vid. c. Quo iure I. D. 8.

ita nimirum vt iuga, id eſt, is terrae modus, cui colendo per annum iugo boum opus eſt, ab oneribus plene liber eſſet. zz) Hanc vero Synodi diſpoſitionem repulit CONSTANTIVS Imperator. a) En verba legis:

In Ariminenſi Synodo ſuper eccleſiarum et clericorum priuilegiis tractatu habito, vsque eo diſpoſitio progreſſa eſt, vt iuga, quae videntur ad eccleſiam pertinere, a publica functione ceſſarent, inquietudine deſiſtente; quod noſtra ſanctio dudum videtur repuliſſe. Et porro: *De his ſane clericis qui praedia poſſident, ſublimis auctoritas tua non ſolum eos aliena iuga nequaquam ſtatuet excuſare; ſed etiam his, quae ipſi poſſident, eosdem ad penſitanda fiſcalia perurgeri.* etc.

§. XVIII.

Continuatio. Qui deinde ſolium conſcendit IVLIANVS, ſub Apoſtatae nomine notus, omnia fere eccleſiis conceſſa priuilegia abrogauit. Fertur, illum hanc prodidiſſe rationem: quod euangelium pauperes felices beatosque praedicet. Narratur, quod quum pretioſa vaſa, diuino vſui dedicata, in fiſcum inferre iuſſiſſet, viſis illis, exclamaſſet: *En! quibus vaſis miniſtratur filio Mariae.* Sed obſeruarunt iam alii ſcriptores, ethnicos nimium extollere virtutes huius Principis, chriſtianos e contra ſaepius plus iuſto in illum

zz) IAC. GOTHOFREDVS in *Comm. ad L. XV. Cod. Theodoſ. de Epiſc. et Cler.* STEPH. BALVZIVS *in not. ad Concil. Arimin.* apud COLETVM *Concil. Tom. II. Col. 900.*

a) *L. XV. C. Theodoſ. de Epiſc. et Cleric.*

Digitized by Google

illum inſurgere. b) Dubio quidem caret, quod immunitates ab anteceſſoribus conceſſas, caſſas et irritas dixerit, reditus eccleſiaſticos paſſim diminuerit, violatores templorum, idolis conſecratorum, poenis adfecerit. c) Claudere iuſſit Antiochiae templum magnum, in quo chriſtiani conuentus ſacrorum cauſſa habuerunt, mandauitque, vt theſauri ibi conditi in fiſcum redigerentur. Sed ideo hoc fieri voluit, quod in ſuſpicionem incidiſſent chriſtiani, ac ſi Apollinis templo ignem admouiſſent. Qui in tali ſpolio exceſſus occurrerunt, non Imperatorem ſed comitem Iulianum auctorem agnoſcunt, quem ideo grauiter taxauit Princeps. d) De reliquo vero liberum religionis exercitium chriſtianis permiſit, et a CONSTANTIO bannitos Epiſcopos ad ſedes ſuas reuocauit, atque ablata illis bona reſtituit. e)

§. XIX.

Factum vero fuit ſucceſſorum huius Principis indulgentia, vt paſſim priſtinam immunitatem ab oneribus extraordinariis, eccleſiaſtica bona recuperarent. Ordinarias vero praeſtationes et tributa pendere debere clerum et eccleſias, publica non ſolum, ceu Continuatio.

b) Vid. ILL. PERTSCHII *Hiſtor. eccleſ. Sec.* IV. *Cap.* I. § 45. et 46.

c) SOZOMENVS *Hiſtor. eccleſ. Lib. V. Cap. V.* GREGORIVS NAZIANZENVS *Orat.* III. IVLIANVS *Epiſt.* XXIIII.

d) AMMIANVS MARCELLINVS *Hiſtor. Lib.* XXII. *Cap.* XIII. IVLIANVS *in Miſopog.* SOZOMENVS *cit. l. Lib. V. Cap.* VII. VIII. X. *et* XX. THEODORITVS *Hiſtor. eccleſ. Lib.* III. *Cap.* III. *ſeq.* GREGORIVS NAZIANZEN. *Orat.* III.

e) IVLIANVS *Epiſt.* XXVI AMMIANVS MARCELLINVS *Hiſt. Lib.* XXII. *Cap.* V. SOZOMENVS *cit. l. Lib.* V. *Cap.* V.

Digitized by Google

ceu iam obſeruaui (§. XVI.) fuit doctrina; f) ſed et ipſae leges eo redibant: canonem ſeu cenſum fundo cohaerentem exſoluendum eſſe. g) Erat huic cenſui nomen: *praeſtationis canonicae*. Hortatus eſt VALENTINIANVS Auguſtus Epiſcopos, ne ſe vel huic praeſtationi, vel obſequio, legibus alioquin debito, vlla ratione ſubtraherent. h) Aperte, vt denuo notem, docuit AMBROSIVS: Poſſe Principes non ſolum tributa de bonis eccleſiae exigere, ſed et illa penitus ſuo patrimonio vindicare. i) Regula itaque fuit: canonicas praeſtationes etiam ab eccleſiis eſſe exſoluendas. Inde euenit, vt eccleſiae quandoque bona donata, vel legata, poſſidere noluerint. k) Theſſalonicenſem, Conſtantinopolitanam et Alexandrinam eccleſias et ab his exactionibus liberas fuiſſe, fateor. l) Qualescunque vero fuerint immunitates, eccleſiis, religioni et clericis conceſſae, orthodoxis duntaxat illis vti licuit. m)

§. XX.

Continuatio. Prodiit vero conſtitutio ab Imperatoribus VALENTINIANO iuniore, GRATIANO et THEODOSIO, iubens, ne vllus a ſordidis et extraordinariis muneribus immunis eſſet. n) Poſtea vero HONORIVS, vt nihil extraordinarii muneris eccleſiae, vel ſor-

f) AMBROSIVS *Orat. de trad. Baſil et Epiſtol.* XXVII.

g) L. XXXIII. *C Theod. de Annon et Tribut.*

h) THEODORITVS *Hiſt. eccleſ. Lib.* IV. *Cap.* VIII.

i) AMBROSIVS *l. cit.* et *Serm.* I. *de Diuerſ.*

k) AVGVSTINVS *de Diuerſ. Serm.* XLIX. al. CCCLV.

l) Vid. L. XXXIII. *C. Theod. de Annon. et Tribut.* L. VI. *C. Theod. de Patrocin vicor.*

m) L. X. *C. Theod. de Haeret.*

n) Vid. L. XV. *C. Theod. tit. cit.* L. XVIII. *eod.*

Digitized by Google

ſordidae functionis agnoſcerent, conſtituit. o) Deinde ipſa priuilegia eccleſiarum, quantum ad onera, de bonis praeſtanda, in ordinem quendam redegit. p) Plenaria hinc immunitate non gaudebant eccleſiae. „Patet id ex L.XL. cit. vbi: "Placet rationabilis con„ſilii tenore perpenſo diſtricta moderatione praeſcri„bere, a quibus ſpecialiter neceſſitatibus eccleſiae vr„bium ſingularum habeantur immunes. Prima „quippe illius vſurpationis contumelia depellenda „eſt, ne praedia vſibus coeleſtium ſecretorum dicata „ſordidorum munerum faece vexentur. Nullam iu„gationem, quae talium priuilegiorum ſorte gratu„latur muniendi itineris conſtringat iniuria, nihil ex„traordinarium abhinc ſuperindictumue flagitetur; „nulla pontium inſtauratio, nulla transactionum ſol„licitudo gignatur, non aurum, ceteraque talia po„ſcantur. Poſtremo, nihil praeter canonicam illa„tionem, quod aduentitiae neceſſitatis ſarcina repen„tina depopoſcerit, eius functionibus adſcribatur. „ Eiusdem fere tenoris conſtitutiones etiam promulgarunt THEODOSIVS iunior q) et VALENTINIANVS; r) ita vt et clerici onera patrimonialibus fundis indicta, praeſtare debuerint. Alia enim ratio fuit perſonalium, alia realium immunitatum. s)

§. XXI.

Eadem rerum facies fuit regnante IVSTINIANO, qui conſtitutionibus ſuis edixit, ratum ac fir- Continuatio

mum

o) L. XXII. *C. Theod. de extraord. et ſordidis muneribus.*
p) L. XL. *C. Theod de Epiſc. et Clericis.*
q) L. XXXIII. *C. Theod. de Annon. et Tribut.*
r) L. XLVI. XLVII. *C. Theod. de Epiſc. et Cleric.*
s) L. XV. *C. Theod. tit. cit.*

mum eſſe, quodcunque ad eccleſias perueniat, hac tamen lege, vt pro illis (adquiſitis ſcilicet bonis) penſiones ſoluerent. t) Sub ſequentibus Imperatoribus in Oriente mox data eſt immunitas, mox ſublata. Superfluum foret, ſi concatenata quadam ſerie priuilegia ab vno data, ab altero ſublata, enumerare vellemus. Quod eccleſiae a tributis non fuerint immunes, luculentiſſimum praebet exemplum CONSTANTINVS IV. cognomine Ponogatus, qui patrimonium eccleſiae Romanae, quod habuit in Sicilia et Calabria, et IVSTINIANVS II. qui patrimonium eccleſiae Romanae in Gallia et Abrutio a tributis exemit. v)

§. XXII.

De immunitate a Regibus Francorum eccleſiis et clericis indulta.

Munificentia et liberalitas, quam in Regibus Francorum admiramur, ſumma quidem fuit, nihilominus tamen, quod territoria, vrbes eccleſiis donarint, bonaque ipſarum ab omni obligationis nexu exemerint, non ſatis liquet. VADIANVS w) hanc in rem ita perorat: " Donarunt quidem Franciae Reges, ſed „perparce, nec expreſſa vllo diplomate, aut vllis „chartis indicata ante LVDOVICI tempora.„ Quam eccleſiis et clericis indulſit CLODOVAEVS immunitatem diſcimus e *Concilio Aurelianenſi I.* Anno DXI. congregato. Ita tunc loquuti ſunt Epiſcopi congregati: x) „De oblationibus vel agris, quos Dominus noſter „Rex eccleſiis ſuo munere conferre dignatus eſt, vel „adhuc non habentibus, Deo inſpirante, contulerit, ipſo-

t) Vid. *Novell.* XXXVII. *et* XLIII.
v) SARPI *de Beneficiis.* § IX.
w) VADIANVS *de coll. et monaſt. Germ. Lib. II.* apud GOLDAST. *Tom. III. Rer. Alemannic.*
x) Vid. Concil. Aurelianen. I. Can.

Digitized by Google

„ipſorum agrorum vel clericorum immunitate con-„ceſſa, id eſſe iuſtiſſimum definimus.„ Eiusdem tenoris ſunt, quae ſanciuit LVDOVICVS Auguſtus *in Concilio Ticinenſi* Anno DCCCLV. "Statuimus, vt „eccleſiae Dei per totius regni noſtri fundatae termi-„nos ſub noſtrae immunitatis tuitione ſecurae cum „rebus et familiis permaneant, ceu praedeceſſorum „noſtrorum piiſſimorum, videlicet Auguſtorum, tem-„poribus fuiſſe probantur, earumque rectores pro-„priis vtantur priuilegiis.„ y) Vix vero, ſi recte iudico, a quocunque vectigali praeſtando immunes eccleſiae fuerunt. Procul dubio enim LVDOVICVS, vbi praedeceſſorum priuilegia confirmat, et de immunitate *cum rebus et familiis* loquitur, reſpexit ad id, quod antea cautum in Capitularibus CAROLI M. Principis alias in clerum indulgentiſſimi: "Sancitum „eſt, vt vnicuique eccleſiae manſus integer absque alio „ſeruitio attribuatur. Et Presbyteri in eis conſtituti „non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non „de domibus, neque de atriis, vel hortis, iuxta eccleſi-„am poſitis, neque de praeſcripto manſo aliquod ſer-„uitium faciant praeter eccleſiaſticum. Et ſi quid am-„plius habuerint, inde ſenioribus ſuis debitum ſerui-„tium impendant.„ z) Simile quid liquet ex alio textu, vbi haec occurrunt verba: „Quicunque terram tribu-„tariam, vnde tributum ad noſtram partem exire ſo-„lebat, vel *ad eccleſiam*, vel alteri tradiderit, is, qui eam „ſuſceperit, tributum, quod inde ſoluebatur, omni

 „modo

V. apud COLETVM *Concil. Tom.* V. *Col.* 544.

y) Vid. Idem *Concil. Tom.* IX. *Col.* 1166.

z) *Capitul. Lib.* I. *cap.* LXXXV.

„modo ad partem noſtram perſoluat. etc.„ aa) CAROLVS CALVVS pariter conſtituit: "Ne de vno iſto manſo, eccleſiis ſine ſeruitio conceſſo, domini feudales, „qui ibi ſeniores vocantur, cenſum a Presbyteris requirant. bb)

§. XXIII.

Manſus quid? Quid vero manſus fuerit? paucis diſpiciendum erit. Manſus, manſa, manſum, manſis, maſus, quae verba apud ſcriptores leguntur, (nam occurrit vſurpata vox in genere maſculino, feminino et neutro, in prima, ſecunda, tertia et quarta declinatione;) varias habuere ſignificationes. cc) Alii dicunt: Manſum eſſe villam, aut locum familiae; Alii fundum cum certo agri modo; Alii villulam vnius coloni habitationi propriam; Alii quantitatem terrae, quae ſufficeret cum duobus bobus in anno ad arandum; Alii denique manſum a manendo dictum putant, quod integrum ſit duodecim iugeribus. Inde conficitur, reuera manſum fuiſſe certam agri portionem, quae et coleretur, et in qua coloni aedes eſſent. dd) Vbi in ſpeculo Saxonico vox Huſe Landes occurrit, adhibuit latinus interpres vocem, *Manſus*. ee) Origo proinde huius verbi vel a menſura, vel a manendo deſcendit. Quum enim talis ager certo modo fuerit circumſcriptus, neceſſario ſequitur, vt certam ac determinatam habuerit menſuram. ff) Manſum au-

aa) *Capitul. Lib. IV. cap. XXXVII.*

bb) *Capitul. Tit.* XXXVII. *Cap.* II. Add. *Tit.* XXXVI. *Cap. II.*

cc) Vid. Du FRESNE *Gloſſ. Latin.* voce: Manſus.

dd) Du FRESNE *loc. cit.*

ee) Vid. *Spec. Saxon. Lib.* II. *Art.* 54.

ff) CALVINVS *in Lexico iuridico*: hac voce.

Digitized by Google

autem fuiſſe certum agri modum, et plerumque duodecim iugeribus aut bunnariis conſtitiſſe, multis chartis probatum dari poteſt. gg) Certum tamen eſt, denotare vocem etiam quandoque curiam, coloniam. Sic recte HENRICVS MEIBOMIVS: "Manſus „eſt praedium, in quo quis manere, ac familiam alere „poteſt. hh) Sed et recte IACOBVS CVIACIVS: Man„ſus eſt fundus, vnde quis ſe et familiam ſuam tueri „ſatis commode poteſt.„ ii) Certe plerumque aedificium in manſo poſitum fuit, ſicuti et in iure feudali dicitur: *Curtis eſt in manſo.* kk) Colentes manſos, vocabantur homines de manſa, manſuarii, manentes, manſarii, manſoari.

§. XXIV.

Fuerunt vero manſi varii generis, vel *ſeculares,* qui in priuatorum hominum patrimonio; vel *eccleſiaſtici*, ad ſuſtinendos clericos deſtinati. ll) Illa enim agri portio, quae ipſi eccleſiae in dotem adſignata fuit, vel Presbytero, eccleſiae deſeruienti, cum aliquot mancipiis, et immunis erat ab omnibus oneribus, manſi eccleſiaſtici nomen geſſit. Diuiditur etiam manſus in *veſtitum*, ruſticis inſtrumentis inſtructum, et, qui iſtis caret, non *veſtitum*. mm) Alii

Varia manſorum fuerunt genera.

 dice-

gg) Vid. Du FRESNE *cit. l.* et voce: Manſus eccleſiaſticus.

hh) Vid. HENR. MEIBOM *in Vindiciis Billingianis.*

ii) Du FRESNE *cit. loc.*

kk) Vid. I. *Feud.* 4.

ll) Errat proinde Gloſſa ad Cap. I. X. *de decimis* illum manſum eccleſiaſticum reputans, vnde frumentum et vinum ad ſacram coenam inſtruendam ſumeretur.

mm) ZIEGLER *de Dote Eccleſiae Cap.* VIII. §. 41.

dicebantur *dominicati*, *indominicati*, *dominici*, id eſt, proprii et peculiares domini manſi, quos ipſe dominus colebat, et fructus inde percipiebat, qui neque in feudum, neque alio titulo alteri conceſſi ſunt. nn) Talis manſus in eius dominicatu, ſiue in dominicatura eſſe dicebatur. oo) Occurrunt etiam in chartis *manſi regales*, Regibus ſcilicet proprii: *manſi capitales*, vel *cabales*, a primogenito familiae poſſeſſi, quorſum et domum ipſam, ad primogenitum, vel caput familiae pertinentem, referebant: porro *manſi caminatae*, ſeu *camerae*: *manſi fiſcales et hereditarii*, ſeu *patrimoniales*, iure hereditario a parentibus accepti: *manſi ingenuiles* vel *ingenuales*, ſeu ab ingenuis et liberae conditionis hominibus culti, nullis ſeruitiis obnoxii: *manſi ſeruiles*, a ſeruis et colonis exculti, ſub cenſu aut aliis conditionibus, vel quod vilioribus ſeruitiis obnoxii: *manſi cenſuales* a cenſu, quem eorum coloni domino pendebant: *manſi manoperarii*, quod operis eſſent obnoxii illorum cultores: *manſi taillabiles*, ſeu talliis obnoxii: *manſi tributales*, quod illis tributum a Principe impoſitum ad onera bellica et alias neceſſitates: *manſi carroperarii*, qui carrorum operas debent: *manſi lidiales* qui a litis ſeu ſeruis excolebantur, vel militaribus oneribus ſubiecti: *manſi exercitales*, ſeu militibus loco mercedis attributi: *manſi equitum*, et *pagenſium*, culti a militibus vel ruſticis: *manſi barſcalci*, fundi colonorum liberorum, diuerſi a manſis ſeruorum, culti ab hominibus mediae conditionis, inter libe-

nn) CALVINVS *in Lexico iuridico.* voce: Manſus. Du FRESNE Gloſſ. voc: Manſus dominicat.

oo) IACOB. SIRMONDVS in not. *ad Capitul. p. 796.* Edit. BALVZIAN.

Digitized by Google

liberos & ſeruos: *manſi mutabiles*, ab eiusmodi hominibus poſſeſſi, qui nullo certo fundo, ſeu glebae addicti, quibus oppoſiti *manſi ſediles;* porro, *manſi amaſati*, id eſt, aedibus inſtructi; *diſmaſati* vero illis deſtituti: Erant etiam alii *manſi culti*, alii *inculti*, illi etiam dicti *veſtiti*, *laborati*, *cooperti*, hi vero *nudi*, *apri* vel *abſi*, paſturae ſaltim deſtinati. Notari praeterea debet, vocem manſus nude interdum occurrere, vt vel terram *ſeruitiis obnoxiam*, vel *reditus*, ſeu *ſeruitia* manſi denotet. Vſurpata etiam quandoque fuit vox pro *aede curali*, ſeu habitatione Presbyteri, parochi. *Sellula manſi* erat domus coloni in ſingulis manſis. pp)

§. XXV.

Diximus iam, manſum fuiſſe certum agri modum, plerumque e duodecim iugeribus vel bunnariis conſtantem. HINCMARVS dixit: q) „Si habent manſum habentem duodecim bunnaria.„ Alii pro Bunnariis iugerum adpellationem adhibuerunt. qq) Adducit ZIEGLER rr) ex *Auguſtino* ss) explicationem, vbi tanta terrae quantitas, quae ſufficiebat duobus bobus ad arandum per annum, id eſt, XLVII. *acraturae*. Quid autem ſit acratura? non ſatis liquet. Medii aeui ſcriptoribus manſum dictum Huba, Hoba, Huoba,

tt)

pp) CAR. Du FRESNE *in Gloſſ. Latin.* in alleg. vocib. et voc. Coopertus, Barſcalcus, Amaſatus, Abſus. Et addit. in noua Edit. ad voc. Manſus Presbyterial. et Manſi cenſual.

q) HINCMARVS *Capitul. Synodal. Cap. II.*

qq) Du FRESNE *cit. l.* voc: Manſus.

rr) ZIEGLER l. c.

ss) Vid. AVGVSTINI not. ad Cap. I. *de Cenſibus*.

tt) quod vel ex diplomate quodam OTTONIS I. vv) liquet: vbi: "Dotem quoque eccleſiae, id eſt, duas „hobas poſſeſſas, et beneficium Presbyteri in eodem „loco deſeruientis, id eſt, vnam hobam.„ Exinde forſitan noſtrum eine Hufe Landes. Hoc certum eſt, bonnarium, vel bunnarium denotaſſe modum, agri certis limitibus ſeu bonnis definitum. ww) Acratura vel Acra pariter certa fuit terrae portio menſurata, variae tamen quantitatis, pro diuerſis regionum et prouinciarum moribus. Sic quandoque ita deſcribitur: *Viginti quatuor ſoleae pedis faciunt perticam terrae, quatuor virgulae faciunt* ACRAM: *pertica terrae facit viginti quatuor paſſus, ſeu ſoleas pedis: quadraginta perticae terrae faciunt virgulam: duae virgulae faciunt arpentum.* Alii modum ita determinarant: ACRA *capit vergeas quatuor, vergea perticas quadraginta, pertica pedes quadratos viginti quatuor.* Apud Anglos Acra habuit in longitudine quadraginta perticas, et quatuor in latitudine, pertica vero ſedecim pedes. Si ACRAE ſaltim viginti perticae in longitudine fuerunt, habuit octo in latitudine. Alii perhibent: apud Anglos ACRAM eſſe quantitatem terrae, ſexdecim perticas in longitudine continentem, et totidem in latitudine. Hodie ACRA in latiori ſignificatione accipitur pro iugero. xx) Varia vero etiam iugerum fuit magnitudo. Modo denotauit vnius diei opus aratoris: terram, quam iuncti boues vno die arare poterant: vnum, vt quando-que

Bonnarium quid?

Acratura quid?

Iugerum quid?

---

tt) Conf. HENR. MEIBOM. *loc. cit.*

vv) Quod adducit PITHOEVS *in Gloſſario. ad Capitul. p.* 718. Edit. BALVTZ.

ww) Vid. Du FRESNE *cit. loc.* voc. Bonnarium.

xx) Vid. Du FRESNE *in Gloſſ. Latin.* voc. Acra.

que dicitur, et dimidium Morgum: terram ſex virgarum in latum, et triginta in longum, ita vt virga haberet nouem vlnas in longitudine, vel terram conſtantem in latitudine pedum CXX, in longitudine CCXL. yy) Addo: vocis Acrae etymon vel a latino *ager*, vel a germanico Acker deſcendere. zz)

§. XXVI.

Manſus eccleſiis in dotem datus veſtitus eſſe debuit.

Fuerunt vero manſi eccleſiaſtici, eccleſiis in dotem dati, vel Presbyteris, illis deſeruientibus, adſignati, *veſtiti*, ſeu culti, immo aedificiis ad manſionem, armentis ad arandum neceſſariis, et mancipiis vtriusque ſexus inſtructi. Ita enim HINCMARVS loquitur. „Quidam res comparant, et in illis ſtructuras „faciunt, et in eisdem feminas recipiunt, quae do„mus curam gerant.„ a) Circa numerum autem mancipiorum nihil certi poterit determinari. In Synodo Colonienſi quatuor mancipiorum mentio occur„rit: Neque ex dote eccleſiae, id eſt, ex vno manſo, et „quatuor mancipiis cenſus exigatur.„ b) Quatuor mancipiorum etiam HINCMARVS meminit; nec non concilium Metenſe c) et IOHANNES VIII. d) In Capitulis vero LVDOVICI Pii duorum mancipiorum fit mentio, et auctor vitae huius Imperatoris de ſeruo et ancilla loquutus eſt. e) De immunitate horum manſorum variae proſtant et Imperatorum, et

E Con-

yy) Du FRESNE *cit. l.*

zz) Du FRESNE *loc. cit.*

a) HINCMARVS *Epiſt.* II. *Cap.* XXXIV.

b) *Canon.* IV. conf. PITHOEVM in *Gloſſario ad Capitul.*

c) Vid. *Can* IV. apud COLETVM *Concil. Tom.* XI. *col.* 593.

d) In Epiſtola mox citanda.

e) Vid. Du FRESNE *cit. l.* voc. Manſus eccleſiaſticus.

Digitized by Google

Conciliorum conſtitutiones. f) Haec a ſeruitiis libertas, dicitur immunitas de manſo. g)

§. XXVII.

De numero manſorum ecclesiis tributorum.

Duos manſos habuerunt eccleſiae apud Saxones pro dote; aliis vnus ſufficiebat. h) Non inepte arbitratus eſt ZIEGLERVS: i) eiusmodi dotes tantum eccleſiis minoribus fuiſſe conſtitutas, cathedrales vero ſiue maiores amplioribus fuiſſe inſtructas praediis. Putat trecentos manſos talibus eccleſiis in dotem ex lege conſtituendos fuiſſe. Conſtat quidem, quod eiusmodi eccleſiis trecenti nonnunquam manſi fuerint adſignati. Varia loca hanc in rem adduxit CALVINVS k) ex ALBERTO CRANZIO. l) Adducam quaedam. Sic haec legimus. „Adſignauit trecentos „manſos eccleſiae in perpetuum ſeruituros.„ Accedat elegans locus, quem etiam adduxit ZIEGLER m) „Et ait Comes: (Adolphus) eat Epiſcopus in Vagri-„am

f) Vid. CAROLI M. *Capitul. Lib.* V. *Cap. XLV.* LVDOVICI. Pii de Ann. DCCCXXIX. Cap. IV. apud COLETVM *Concil. Tom.* IX. *Col.* 696. CAROLI Calui *Tit.* XXXVII. *Cap.* II. Add. *Tit.* XXXII. *Cap.* II. *Tit.* XXXIV. *C. IX.* Concil. Wormatienſe Ann. DCCCLXVIII. *Cap.* 50. apud COLETVM *Tom* X. *Col.* 464. Concil. Colonienſe An. DCCCLXXXVII. *C. XIV.* Concil. Metenſe Ann. DCCCLXXXVIII. *Can.* IV. cit. l. *Tom.* XI. *Col.* 573. et 593. IOHANNES VIII. *Epiſt.* CXIII. et in Actis Concil. Tricaſſini II. *Nr.* XI. *cit. Tom. Concil. Col.* 319.

g) Vid. IACOBI SIRMONDI *Not. ad Capitul.*

h) Du FRESNE *Gloſſ. Latin.* voc. Manſus eccleſiaſticus.

i) ZIEGLER. *l. c.*

k) CALVINVS *in Lexic. iurid.* voce: Manſus

l) Vid. Eius *Wandalia Lib. IV. Cap* XV.

m) ZIEGLER *de Dote Eccleſiae Cap.* VIII.

Digitized by Google

„am adhibitis viris induſtriis, aeſtimari faciat prae-„dia, quod de trecentis manſis defuerit, ego ſupple-„bo. Veniens Epiſcopus deprehendit praedia vix „centum implere manſos.„etc. Quidquid tamen ſit, certo ſcimus, inde regulam generalem ſtrui non poſſe. Ditior certe in manſis vna eccleſia altera fuit. Sic in priuilegio, eccleſiae Bremenſi dato a CAROLO M. apud ALBERTVM CRANTZIVM: Parochiae ſeptuaginta manſi ſunt adſignati; n) immo ABBAS VSPERGENSIS: o) " Cuius curiae mille et centum „manſi ſunt, vno vallo comprehenſi.„ Prout fundatores eccleſiarum vel liberaliores, vel tenaciores exſtiterunt, ita et modo plus, modo minus illis obuenit. Acceſſere vero et poſtea variae collationes, quibus incrementa non modica dotes eccleſiarum acceperunt. p) Inde et Presbyteriales eccleſiae vltra manſum, illis adſignatum, variis acceſſionibus ditatae fuerunt. Scimus tamen, quod de nouiter adquiſitis praediis tributa ſoluere debuerint. Confirmat adſertum AIMOINIVS, q) qui CAROLVM Caluum formam tributi exſoluendi ita praeſcripſiſſe adfirmat: „E manſis dominicatis ſolidus vnus, de vnoquoque „manſo ingenuo denarii quatuor, de manſo ſeruili „denarii quatuor.„ Accedit, quod ſupra de immunitate adducta loca, de vno ſaltim libero manſo loquantur.

De nouiter adquiſitis praediis tributa ſoluere debuerunt eccleſiae.

E 2 §. XXVIII.

n) ALBERT. CRANTZIVS *in Saxonia.*

o) ABBAS VSPERGENSIS in *Lothario Saxone.*

p) ZIEGLER *cit. l.*

q) AIMOINIVS *Lib. V. Cap. V.*

§. XXVIII.

Quod aegre tulerunt Epiſcopi cum clero.

Hoc ipſum vero, quum graue et oneroſum reputarent Epiſcopi cum ſuo clero, eo ſtudia ſua direxerunt, vt ampliores immunitates obtinerent. Scimus OTTONES varios erexiſſe epiſcopatus, multa etiam fundaſſe monaſteria. r) Sub HENRICIS tempora fuerunt turbulentiſſima. Quotidianas fere clerus omnis fecit adquiſitiones. Apud FRANCOS iam olim maxima erat Epiſcoporum auctoritas. Magnas in aula habuerunt partes. Comites plerumque rudes, ſaltim rerum militarium periti, Epiſcopi vero rerum callentiſſimi fuerunt. Eligebantur ad hanc dignitatem ſaltim nati de militari genere, adeoque et in numerum Principum relatos, et ad comitia eos admiſſos, ſcimus. s) Quid mirum igitur, quod etiam in Germania criſtas erexerint, eoque res deduxerint, vt non ſolum principales ſibi vindicarent dignitates, ſed et proedriam prae principibus ſecularibus. Audiamus GEORG. WICELIVM, qui apud ZIEGLERVM t) ita loquitur: "Semel ſtatuant, poteſtatem ecclesiaſticam, qua Epiſcopi ſunt omnino excellere, „et longe inferiorem eſſe poteſtatem, qua principes „ſunt. Quod quum ſit irrefragabile atque immotum, „tamen gaudent audire tantum Principes, et propemodum pudet Epiſcopos dici.„ Sic vel ſibimet ipſis leges de immunitate dicere potuerunt.

§. XXIX.

r) Vid. THEOD. DE NIEM *de priuileg. et iur. Imp.*

s) Conſ. SCHILTER *de Libertate eccleſiarum Germanicarum Lib. II. Cap. II.*

t) ZIEGLER *l. cit. Cap. VIII. §* 32.

§. XXIX.

Has ipſas quoque ratione adminiſtrationis et diſtributionis bonorum promulgarunt. Paucis hinc haec fata bonorum eccleſiaſticorum euoluenda erunt. Sub auſpiciis rei chriſtianae Apoſtoli curam oblatorum gerebant, et ex illis in pauperum potiſſimum ſolatium agapas inſtruebant. (§. II.) Creſcente tamen in dies fidelium numero ſeptem electi fuere viri, vt menſae miniſterium gererent, quo Apoſtoli eo promtius verbi miniſterio fungi poſſent. v) Poſt Apoſtolorum exceſſum Presbyteri praeſidentes, quibus poſtea titulus Epiſcoporum obuenit, ſibi ſupremum circa diſtributionem oblationum arbitrium vindicarunt. Quum vero quidam in diſtribuendo ſibimet ipſis potiſſimum proſpicerent; (§.IX.) prodiere ad talem abuſum coercendum, variae ſanctiones. Voluerunt quippe concilia, vt Epiſcopi tam Presbyteros, quam Diaconos in conſilium adhiberent, pauperibusque et egenis e reditibus eccleſiaſticis palmarie ſuccurrerent. w)

Obſeruationes de adminiſtratione bonorum eccleſiaſticorum.

§. XXX.

Habuerunt dehinc e concilii Gangrenſis diſpoſitione, quaedam eccleſiae ad bonorum adminiſtrationem peculiares oeconomos. Vt omnibus eccleſiis eſſent, cauit concilium Chalcedonenſe, ſed ſimul

Continuatio.

v) Act. VI. 1. ad 6.

w) ILL. IO. GEORG. PERTSCH. *in Hiſtor. eccleſ. Sec.* II. *Cap.* XI. *§.* 4. *Sec.* III. *Cap.* IX *§* 5. *Sec.* VI. *Cap.* XI. *§.* 6. *ſeq.* LVD THOMASSINVS *de diſcipl. eccleſiaſt. Part.* III. *Lib.* II. *Cap.* I.

conſtituit, vt ex iuſſu Epiſcoporum cuncta peragerent. Adſumti fuerunt e clero cuiusuis eccleſiae. In occidente ſub Epiſcoporum ſuprema inſpectione cura bonorum Diacono vel Archidiacono demandata fuit. x) Quale fuerit oecônomorum officium, nos docet ISIDORVS: y) "Ad oeconomum pertinet re„paratio baſilicarum atque conſtructio, actiones ec„cleſiae in iudiciis vel in proferendo vel in reſpon„dendo: tributi quoque acceptio, et rationes eorum, „quae inferuntur: cura agrorum, et culturae vinea„rum, cauſſae poſſeſſionum et ſeruitialium, ſtipendia „clericorum et viduarum, et deuotarum pauperum: „diſpenſatio veſtimenti, et victus domeſticorum cle„ricorum. Quae omnia cum iuſſu et arbitrio ſui E„piſcopi ab eo implentur.„ Penes Epiſcopos igitur cura ſuprema fuit, quorſum etiam concilia collineant. Ita in concilio Cabillonenſi: z) "Statuimus, vt „Epiſcopis cura et poteſtas ſit tam de ordinatione cle„ricorum, quam de facultatibus collatis oratoriis.„ etc. Adſtricti erant hi oeconomi, vt menſibus ſingulis apud arcarios, hi autem apud Epiſcopum quotannis redderent rationes. aa) Quomodo interim quidam Epiſcopi in bonis adminiſtrandis et diſtribuendis fuerint verſati, pluribus hic ſuperſedeo enumerare. SARPIVS vocat iſtos vſurpatores, fures bono-

x) THOMASSINVS *l. cit. Cap. II. ſeq.*

y) ISIDORVS in *Epiſt. ad Leudefredum.*

z) *Can. XIV.* Adde *Can. apoſtol.* XXXVII. quo ſimul abuſus Epiſcoporum, ſuos cognatos ditantium, notatur.

aa) IOH. FABRICIVS *in Annot. ad Concil. Gangrenſ. can. VIII.*

norum communium, raptores, latrones, quum tantum ſint nudi rerum alienarum diſpenſatores et adminiſtratores. bb)

§. XXXI.

De diuiſione bonorum eccleſiae in quatuor partes.

A quo tempore diuiſio redituum, eccleſiae in quatuor partes fuerit inſtituta, ita vt vna Epiſcopo, altera clericis, tertia pauperibus, quarta aedificandis et reparandis aedificiis inſeruiret, ſatis clare definiri nequit. Hoc ſcimus, iam quinto ſeculo in latina eccleſia vſitatam fuiſſe, quum Graeci Epiſcopi hanc propugnauerunt ſententiam: integrum eſſe debere Epiſcopo, vt, qua polleat ſapientia et religione, omnia diſpenſet, nec niſi Deo rationes faciat. cc) Quamdiu tamen diuiſio iſta durauerit, itidem ſatis exploratum non eſt. Euanuit paulisper in eccleſiis cathedralibus, ex quo Epiſcopi parochis fundorum vſumfructum ſub titulis beneficiorum concederent, canonicis in communi viuentibus, multa latifundia donarent, et in eccleſiarum refectiones pariter certa praedia conſecrarent. dd) Inualuerunt deinceps praebendae in eccleſiis cathedralibus et collegiatis, immo et monachis aut canonicis regularibus conceſſae fuerunt. ee) Inde euenit, vt pauperibus parum aut nihil relinqueretur.

Quando euanuit iſta.

§. XXXII.

bb) SARPI *de beneficiis §. LII.* Conf. THOMASSINVS *de Diſcipl. eccl. Part. III. Lib II. cap. 6. ſeq.*

cc) Vid. THOMASSINVS *cit. l. cap. 13. ſeq.*

dd) THOMASSINVS *cit. l. cap. 19. 20 21. 22. ſeq.*

ee) THOMASSINVS *cit. l. cap. 25. ſeq.*

Digitized by Google

§. XXXII.

Translata ſunt in eccleſiam bona immobilia pro ſalute aeterna obtinenda.

Antiſtites eccleſiarum varios cenſus a clericis et laicis ſuarum dioeceſium exegerunt. Huc pertinent procuratio pro viſitatione ſoluenda, cathedraticum vel ſynodaticum, quarta legatorum piorum, ſubſidia charitatiua, emendae, deportus, ſpolia, annatae. ff) Lautiores vero reditus et Epiſcopi et clerici reliqui et monachi acceperunt e munificentia regum, principum, comitum, nobilium, aliorumque priuatorum. Quam profuſae fuerint in eccleſias bonorum largitiones, tot mille loquuntur documenta praecipue, quum ſententia iſta: vergere tales oblationes in ſalutem animae, ipſis ſanctis, immo Chriſto, Deo, ſic donari, radices egerit profundiores. Tradebantur ideo bona his formulis: pro remedio animae meae, pro mercede animae meae, vel genitoris vel genitricis meae. Formulae tales plures leguntur in capitularibus regum Francorum et in formulis Marculphi. Ita in Capitul. CAROLI Magni: "Offero Deo atque dedico omnes res, quae „in chartula tenentur inſertae pro remiſſione peccato„rum meorum ac parentum et filiorum etc.„ Et in formulis Marculphi. gg) -- "Ergo ego in Dei nomine „ille in amorem domini noſtri Ieſu Chriſti et remis„ſionem peccatorum meorum, vt veniam delictis „meis conſequi merear in futurum, dono, donatum„que inperpetuum eſſe volo. etc.„ Taceo alias formulas in variis documentorum collectionibus obuias.

Formulae donationum hanc in rem.

ff) THOMASSINVS *cit. loc.* Cap. 32. ſeq. 37. ſeq. 51. ſeq 56. ſeq. 58. ſeq.

gg) Vid. *Formul.* MARCVLPHI *Lib. II.*

Digitized by Google

uias. Adiiciam quaedam verba ex interdicto PAVLI V. Pontificis contra Rempublicam Venetam, vbi: "In eccleſiaſtica bona, quae eccleſiis, eccleſiaſticisque perſonis, et aliis locis piis a teſtatoribus et „ceteris Chriſti fidelibus pro remedio peccatorum et „exoneratione conſcientiae plerumque relinquuntur.„ Ne itaque fiſci reditibus ſuis in totum defraudarentur, congruum fuit, tam clericorum auaritiae, et huiusmodi elargitionibus et adquiſitionibus modum ponere.

Reſtricta fuit haec adquirendi licentia.

§. XXXIII.

Id iam ſeculo ordine quarto factum fuiſſe, dubio caret. Fuerunt quidem nonnulli Epiſcopi et clerici in ea ſententia: praeſtare, vt laici omnes poſſeſſiones, fundos, agros eccleſiarum in ſe reciperent, viciſſimque pauperum ſuſtentandorum alendique cleri curam induerent; ſed aliis opulentia bonorum fuit iucundiſſima. hh) Hinc omne ſtudium in adquaeſtu poſuerunt. Hunc pruritum quodammodo lata lege compeſcuerunt VALENTINIANVS, VALENS, GRATIANVS, Auguſti; En! verba legis. ii) "Cenſemus etiam, vt memorati (Continentes) nihil de e„ius mulieris, cui ſe priuatim ſub praetextu religio„nis adiunxerint, liberalitate quadam vel extremo „iudicio poſſint adipiſci: et omne in tantum inefficax „ſit, quod alicui horum ab his fuerit derelictum, vt „nec per ſubiectam perſonam valeant aliquid, vel „donatione vel teſtamento percipere.„ etc. Hanc

Continuatio.

Valentiniani Valentis Gratiani conſtitutio.

F con-

hh) THOMASSINVS *de vet. et nou. eccleſ. diſcipl. Part. III. Lib. III. Cap. I.*

ii) L. XX. *Cod. Theodoſ. de Epiſ. et Clericis.*

conſtitutionem rei eccleſiaſticae maxime ſalutarem vel ideo laudauit HIERONYMVS, quod ſic ſordidae quorundam clericorum auaritiae obex poſitus fuerit, licet ipſa ſanctio illius calculum non meruerit. "Pudet, „inquit, dicere, ſacerdotes idolorum, mimi, et aurigae, „et ſcorta hereditates capiunt, ſolis clericis, et mona- „chis hac lege prohibetur, et non prohibetur a perſe- „cutoribus, ſed a principibus chriſtianis, nec de lege „conqueror, ſed doleo, cur meruerimus hanc legem. „Cauterium bonum eſt; ſed quo mihi vulnus, vt indi- „geam cauterio? Prouida ſeueraque legis cautio, et ta- „men nec ſic refraenatur auaritia„ etc. kk) AMBROSIVS ll) in eadem fuit ſententia, ita enim loquitur: „Contra nobis etiam priuatae ſucceſſionis emolu- „menta recentibus legibus denegantur, et nemo con- „queritur. Non enim putamus iniuriam, quia di- „ſpendium non dolemus. Scribuntur teſtamenta mi- „niſtris templorum, nullus excipitur prophanus, nul- „lus vltimae voluntatis, nullus prodigus verecun- „diae: ſoli ex omnibus clerico commune ius claudi- „tur, nulla legata vel etiam grauium viduarum, nul- „la donatio, et vbi in moribus culpa non deprehen- „ditur, tamen officio multa praeſcribitur. Quod „ego non vt querar, ſed vt ſciant, quid non „querar, comprehendi.„ Legitimis heredibus relinquenda eſſe bona dicebat. Et reuera hereditates oblatas repudiauit, dum quae ad victum et amictum neceſſaria, ex collectis et oblationibus comparare vellet.

Sententia Hieronymi de hac conſtitutione,

Sententia Ambroſii.

§. XXXIV.

kk) HIERONYMVS *Epiſtol. II. ad Nepotian.*

ll) *In libell. aduerſ. Symmach.*

§. XXXIV.

Nihilominus tamen plurimi clericorum legem ſic admodum duram ſibi imponi credentes, adhibita aſtutia, iſtam euertere, et perfringere ſtudebant, potiſſimum, quum differentiam quandam inter fideicommiſſa et legata ſtatuerent. mm) Alia itaque prodiit conſtitutio libertatem capiendi e teſtamentis certarum perſonarum reſtringens. Ita enim VALENTINIANVS, THEODOSIVS et ARCADIVS conſtituerunt. "Ne eccleſiae, Epiſcopi et in genere omnes „clerici ex vltima voluntate Diaconiſſarum quid caperent.„ nn) Sed mox alia lege hanc conſtitutionem ſuſtulerunt. oo) Ad perſuaſionem clericorum hanc ſanctionem prodiiſſe perſuaſiſſimum habeo.

Continuatio.

§. XXXV.

Deo elargiri, quidquid eccleſiis obueniret, ſemper in ore habuerunt clerici. Ea de cauſſa in Anglia liberalitas et munificentia Regum in eccleſias clericosque olim ſatis larga fuit. Sic ſeculo nono AETHELVLPHVS decimam regni portionem, liberam omni tributorum onere Deo dedit, quam donationis tabulam ex MATHAEO Weſtmonaſterienſi adducit CHOPPINVS. pp) Verba huc pertinentia haec ſunt: „Ego Aethelulfus Rex occidentalium Saxonum cum „concilio Epiſcoporum ac principum meorum con-„ſili-

De non transferendis bonis immobilibus in eccleſiam in aliis quoque regnis latae ſunt leges, vt in Anglia.

mm) B. THOMASIVS *in Diſſ. de natura precum iuridicarum.*

nn) Vid. L. XXVII. *Cod. Theod. de Epiſcop. et Clericis.*

oo) Vid. L. XXVIII. *Cod. Theod. de Epiſc. et Clericis*

pp) CHOPPINVS *de S. P. Lib. III. Tit. II. nr. 6.*

Digitized by Google

„ſilium ſalubre atque remedium affirmaui, vt ali„quam portionem terrae meae Deo et B. Mariae, et „omnibus ſanctis iure perpetuo poſſidendam conce„dam, decimam ſcilicet partem terrae meae, vt ſit „tuta muneribus et libera ab omnibus ſeruitiis ſecu„laribus; nec non regalibus tributis, maioribus et „minoribus, ſeu taxationibus.„ Sed quam exitioſae fuerint regnis et rebuspublicis eiusmodi profuſiones, res ipſa clamat. Taceo, quod bonorum adfluentia ad luxuriam clericos inuitauerit. Audiamus ipſum RICHARDVM I. Regem Anglorum. "Eleemoſynas, „inquit, populi diſtrahuut, et expendunt in prauos vſus. „ qq) Inde adquirendi licentia varie fuit reſtricta. GVILIELMVS I. legem tulit: rr) "Ne mona„chorum collegiis latifundia erogarentur, et bona „immobilia per emtionem traderentur.„ Et EDVARDVS I. ſanxit: "Sacerdos poſſeſſiones ne emito.„ Ita vt in detrimentum regni et obſequii militaris, feuda et aliae poſſeſſiones ad manum mortuam deuenire non debuerint. ss) Hanc ſanctionem HENRICVM V. confirmaſſe, et, vt ſancte cuſtodiretur, voluiſſe, adfirmat POLYDORVS VIRGILIVS. tt)

§. XXXVI.

In Republica Veneta.

Iisdem veſtigiis inſtiterunt Veneti, quorum controuerſia cum Papa PAVLO V. hac de re orta, notiſſima eſt. Tulerunt quippe legem, qua non modo eccle-

qq) Conf. IER. A COSTA. *De l'origine et du progres des Reuenues eccleſiaſtiques.*

rr) *In Magna charta. Cap.* 36.

ss) ANT. DADIN. ALTESERRA *de Ducib. et Comit.* Lib. I. C. XVIII.

tt) POLYDOR. VIRGILIVS *Hiſtor. Anglic. Lib. XIII.*

eccleſiaſticis collegiisque, praediorum ac iurium illis annexorum adquiſitiones in poſterum denegarunt, ſed etiam eccleſiae legata diſtrahi, aut niſi diſtrahantur, fiſco inferri iuſſerunt, et fideicommiſſa ſacerdotis nomine relinqui, aut ſacerdotis oratione ſcriptoue fieri prohibuerunt. vv) Hanc legem Anno cIↃIↃcv. renouarunt Veneti, cum additamento, vt clerici facinoroſi Ducis et Reipublicae animaduerſione eximendi haud eſſent. ww) Aegre tulerunt id Pontifices, et praecipue PAVLVS V., qui propterea Venetis interdixit ſacris. Probarunt autem iſti, et qui contra Pontificem cum multis aliis hac de re diſputauit PAVLVS SARPI, xx) clericos tantum centeſimam partem ſubditorum eſſe, et nihiloſecius „plus, quam tertiam bonorum partem poſſidere, in „nonnullis vltra quartam, in Bergamaſco vltra dimi„dium.„ Eandem in rem QVIRINVS Senator Venetus ita loquitur: "Omni diuitiarum genere abundant „Epiſcopatus, perdiuites ſunt Abbatiae, ditiſſima mo„naſteria, quorum pleraque reditus ſuos annuos quin„quaginta millibus aureorum non deuenderent, et „quantum ad diuitias, quas eccleſiaſtici ſub dominio „Venetorum poſſident, incredibiles fere ſunt, et vt „ex libris publicis recognouimus vltra triginta mil„liones auri ſe extendunt, ex qua ſumma pro rediti„bus annuis plus quam centum et quinquaginta myria-

vv) BODINVS *de Republica. Lib. V.* p. m. 829.

ww) BVSIVS de natura bonorum eccleſiaſticorum. §. XXX.

xx) Vid. huius incomparabilis Theologi tract. inſcript. *Le Fra Paolo conſiderat. ſupra le cenſure di Pappe contra la Republ. di Venetia.* Scriptum dignum, quod legatur.

Digitized by Google

„riades proueniunt. In ſubſidium belli Turcici IV. „milliones auri pro virium tenuitate obtulerunt.„ yy) Ex quo exemplo paupertas, qua laborant monachi, luculenter pateſcit. Tale quid etiam obtinet in Sicilia, vbi eccleſiae fundos adquirere non poſſunt, niſi regia accedat indulgentia. In genere immobilium adquiſitiones in Italia interdictae ſunt. zz)

§. XXXVII.

In Gallia. Apud Gallos ſine conſenſu principis eccleſiis bona immobilia transſcribi nequeunt. Iam CHILPERICVS defunctorum, qui eccleſias haeredes inſtituerant, teſtamenta euertit, quod tamen GVNTRAMVS iterum permiſit. CAROLVS Caluus in Capitularibus conſtituit: "Vt illi Franci, qui cenſum de ſuo capite vel de ſuis rebus ad partem regiam debent, ſi„ne noſtra licentia ad caſam Dei vel ad alterius cuius„quam ſeruitium ſe non tradant, vt respublica, quod „de illis habere debet, non perdat„ etc. Quod etiam apud Gallos ſemper fuit obſeruatum. ALTESERRA et CHOPPINVS hac de re nos certiores reddere poſſunt. Sic GVNDVLFVS quidam ſe et ſua bona B. Martino obtulit, impetrato prius regio praecepto. Hinc GREGORIVS Turonenſis, "Tandem, ait, inſpe„ctis propriae conſcientiae noxis conuerti decreuit „ſe vt humilitatis capillis ipſi ſancto deſeruiret anti„ſtiti, ſed prius a Rege praeceptum elicuit, vt res ſu„as omnes Baſilicae traderet viuens.„ a) Plura exem-

yy) BVSIVS *de natura bonorum eccleſiaſticorum loc. cit. Relat. Nation Reipubl. Venet. Paulo V. oppoſita.*

zz) CHOPPINVS de S. P. Adde BVSIVM *loc. cit.*

Digitized by Google

empla coaceruarunt citati ſcriptores. In ſtatuto Auenionenſi expreſſe cautum, ne beneficiarii fundi vel emphyteutici eccleſiis aliisque corporibus quouis modo transſcriberentur. b) In regno Luſitaniae neque eccleſiae neque monaſteria ne quidem emere poſſunt bona immobilia ſine licentia Principis. c) In Hiſpania ſimiles leges receptas eſſe teſtatur BELLVGA: d) ne quis denuo fundus niſi auctoritate Principis transferatur. Nec gaudent ibi Epiſcopi ſuperioritate ac iurisdictione temporali, nec habent iura fiſcalia. In Luſitania. In Hiſpania.

§. XXXVIII.

In Belgio primum edictum fuit GVIDONIS Comitis Flandriae de Anno cIↄCCLXXXXIII, cui prohibitioni acceſſit conſtitutio PHILIPPI PVLCHRI. Adſunt quoque tabulae Brabantinae IOHANNIS Ducis de anno cIↄCCCXII. ſeuere eccleſiaſticis prohibentes adquiſitionem bonorum immobilium. In Geldria talem legem quoque obſeruari voluit ARNOLDVS Dux, lata lege Ann. MCCCCXLI. Noua deinde de non transferendis bonis in manus mortuas conſtitutio promulgata eſt a CAROLO V, in qua cautum, ne bona ſiue allodialia, ſiue feudalia, ſiue emphyteuticaria, vel cenſualia poſſent vendi, aut cedi quacunque ex cauſſa in manus mortuas, niſi praeceſſerit principis conſenſus. In regno Moſcouitico, quod CHOPPINVS arcto vertici ſubiectum dicit, exigit In Belgio. In regno Moſcouitico.

a) GREGORIVS Turonenſis *de Mirac S Martini Libr. III.*

b) CHOPPINVS *l. c.*

c) LVDOV. MOLINA *de iuſtitia et iure P. I Diſſ.* 40.

d) BELLVGA Ictus Hiſpanus *in Specul. princ. rubr. XIV.*

Digitized by Google

git Princeps tributum nummariumque ſubſidium ab Epiſcopis. e)

§. XXXIX.

In Germania.

Quid dicam de Germanis? ſupra iam de liberalitate principum in eccleſias dixi; vergere tamen tales profuſas donationes in reipublicae detrimentum, putarunt plurimi. HENRICVS Leo Dux Saxoniae, teſte CRANTZIO, f) in ea erat ſententia: "Quod cle„rici ſacris obſeruandis, non adminiſtrandis rebus „temporalibus animum intentum habere deberent.„ Aſt nimis ſero tale quid introductum, et ſatis pie HENRICVS IV. dixit: "Ecce iſti (praeſules ſcilicet) „ſunt, qui regni mei diuitias habent, et me meosque „omnes in paupertate reliquerunt, quod ſi illi de „medio fuiſſent ablati, ego, cunctique mei familia„res cito poſſent fieri diuites.„ Iam CAROLVM M. talem legem tuliſſe ſcimus, aſt eam diu obſeruatam, vero haud ſimile videtur. Ita enim legitur in capitularibus: g) "Et hoc Chriſto propitio placuit, vt vn„decunque cenſus aliquid ad fiſcum peruenerit, ſiue „in frido, ſiue in qualicunque banno et in omni re„dibutione ad Regem pertinens decima pars eccleſiis „et ſacerdotibus reddatur.„ Et porro: h) "Similiter ſe„cundum Dei mandatum praecipimus, vt omnes de„cimam partem ſubſtantiae et laboris ſui eccleſiis et „ſacerdotibus donent, tam nobiles, quam ingenui „ſimiliter et liti, iuxta quod Deus vnicuique dederit „chri-

e) RENATVS CHOPPINVS *de Sacra Politia. loc. cit.*

f) CRANTZIVS *in Metropoli Lib. VII. Cap. I.*

g) Vid. *Capitul.* de *partibus Saxoniae Art. XVI.* Edit. Baluz. p. 253.

h) Ibid. *Art. VII.* Adde *Art. XIV. XV.*

Digitized by Google

„chriſtiano, partem Deo reddant. De OTTONE IV. Auguſto ALTESERRA. i) ex GVILIELMO Brittone refert, iſtum huiusmodi legem a ſe latam praedicaſſe:

Illo quippe die, quo me diademate primum,
Reddidit inſignem patrum pater imperiali,
Hanc promulgaui legem in ſcriptisque redactam
Iuſſi per totum ſeruari firmiter orbem
Eccleſiae decimas, oblataque munera tantum
Poſſideant, villas nobis et praedia linquant,
Viuat vt hinc populus, habeatque ſtipendia miles

In Saxoniae inferioris prouinciis ſtatuta quaedam Sec. XIV. hac de re exſtitiſſe, ex conſtitutionibus imperialibus liquet, k) licet eadem peculiari abrogauerit ſanctione l) CAROLVS IV. Exſtat tale ſtatutum in Ducatu Magdeburgenſi. Reſpexit ad iſtud Sereniſſimus Elector Brandenburg. reſcribendo ad Regimen Magdeburg. Anno MDCLXXXVI. Verba Reſcripti huc pertinentia haec ſunt: Wir haben in Gnaden reſoluiret / daß wir von der einmahl gegebenen Regul / daß keine feuda mehr denen Collegiis und Vniuerſitäten in manum mortuam verliehen werden ſollen / nicht abſchreiten können. Et in ſtatutis Hamburgenſibus cautum, vt ad manum mortuam tertia pars bonorum relictorum tantum tranſeat: So weit ſich dieſelben über den dritten Theil der wohlgewonnenen Güter nicht erſtreckt. In Ducatu etiam Iuliacenſi lex viget, ne ſubditi bona immobilia vendant. In ſtatutis Colonienſibus ſimile quid expreſſum. m) In Republica Francofurtana clerici bona immobilia adqui-

i) ALTESERRA de *Ducibus et Comitibus. Cap. XVIII. Libr. I.*

k) Confer GOLDAST. *Conſtit. Imperial.* Tom. II.

l) ZIEGLER *de Dote Eccleſ. C. VIII* § 53.

m) BESOLDVS *Conſil.* 278 n. 34.

quirere non poſſunt, ſed vt adquiſita iterum in ciues, reddito pretio, transferant, obligati ſunt. Quod priuilegium debent Francofurt. SIGISMVNDO. Confirmauit etiam iſtud MAXIMILIANVS. n) Quali priuilegio ciuitas Eslingenſis quoque gaudet. In reliquis regnis, quorum ſtatuta inſpicere mihi non licuit, quid circa adquiſitionem obtineat, non poſſum determinare. Certum eſt, quod adquirendi licentia variis modis reſtringatur. Vbi hinc nulla lex prohibens, nullum pactum, nulla denique conſuetudo occurrit, ibi ſecure clerici et eccleſiae bona immobilia, poſthabito Principum, aut Procerum conſenſu poſſunt adquirere. Clero Polono Princeps Boleslaus exemtionem dedit ab oneribus et muneribus. Quid autem de adquirendorum bonorum immobilium licentia dicendum? haud ſcio. In Hungaria clerici eadem habent priuilegia, quibus gaudet nobilitas. Abyſſini ſacerdotes non habent, quod querantur, quum ampliſſimis praediis quaſi cumulentur. o) Rex enim eſt ipſe ſummus ſacerdos.

n) Priuilegium adducit Ill. DIET HERM. KEMMERICH *in Diſſ. de facultate alienandi et adquirendi bona immobilia iure Francofurtano reſtricta.* Verba huius priuilegii huc pertinentia haec ſunt: Wir Sigmund von Gottes Gnaden Römiſcher Kunig. . . daß keine Fürſte geiſtliche oder werntliche anders, was Weſens der ſey, dſeine Huſunge, hoff oder andere Gütere oder Erbe in Unſerer und des Richs Statt zu Frankfort, noch zu Saſſenhuſen, und irer zugehörunge und Gerichte kauffen ſolle noch möge, noch anders an ſich erzeügen, innemen oder empfahen, Er ſey dann ein Werntlicher ingeſeßner Bürger oder Beyſeße daſelbs der uns dem Reiche und derſelben Stat zu Frankfort, verbunden getreu und gehorſam ſey. etc. Geben zu Ache Anno 1316.

o) CHOPPINVS de *Sacra Politia L. III.*

T A N T V M.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google